

Geiten op schilderijen en prenten.

door

M.C.Vreeswijk-Arends.

.-.

Intern rapport van het Rijksinstituut
voor Natuurbeheer.

Beweidingsproject.

Projectleider: Dr.A.van Wijngaarden.

Gegevens uitsluitend voor intern gebruik.

Overname slechts toegestaan na overleg met de projectleider.

263304

INHOUD

	pag.
Hoofdstuk	
Inleiding	1
Werkwijze	2
Bewerking van de gegevens	3 -13
Bespreking van de resultaten	14
Discussie	15-16
Samenvatting	17
Literatuuropgave	17

INLEIDING

Dit onderzoek werd verricht onder leiding van Dr.A.van Wijngaarden in het kader van het "beweidingsproject".

Het lag in de bedoeling een beeld te krijgen van het type geit, zoals dat vroeger in Nederland voorkam. Daartoe werd een groot aantal foto's en reproducties verzameld van schilderijen en prenten met afbeeldingen van geiten.

Bij dit verzamelen zijn zeer veel museumfunctionarissen mij van dienst geweest. Een woord van dank vooral aan de heer Thijs Mol, verbonden aan het Openluchtmuseum te Arnhem, die mij op buitengewone wijze terzijde heeft gestaan bij het uitzoeken van materiaal.

Werkwijze

In veel musea heb ik gezocht naar schilderijen, tekeningen of andere afbeeldingen, waar op geiten voorkwamen. In de meeste gevallen bleek het mogelijk een foto of reproductie daarvan in bezit te krijgen. Veel andere afbeeldingen zijn afkomstig uit veilingcatalogi.

Alle reproducties werden opgeplakt, voorzien van tekst, op papier, daarna in twee ordners gedaan, schilderijen en prenten apart. De volgorde is chronologisch. Dit leek zinvol, omdat het niet zeker was, dat er geen opeenvolging van verschillende typen heeft plaatsgehad.

Daarna werd in tabellen een inventarisatie gemaakt van de voornaamste kenmerken der afgebeelde dieren. Als afsluiting werden er totaalstaten gemaakt. De gegevens van dieren die niet duidelijk afgebeeld waren of waaraan om een of andere reden getwijfeld werd, werden op de totaalstaten weggelaten.

(De mappen met reproducties zijn aanwezig in de bibliotheek van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum).

Bewerking van de gegevens

In de tabellen werd gekeken naar de volgende kenmerken:

1 Geslacht In enkele gevallen kon dit niet met zekerheid vastgesteld worden.

2 Klokjes

3 Vachtlengte Er werd onderscheid gemaakt tussen langharig, kortharig en halflang haar. In de totaalstaat werd halflang bij de langharigen gerekend.

4 Kleur In een aantal gevallen, bij de prenten meestal, is de kleur niet bekend. Dit vindt zijn oorzaak in het feit, dat niet alle schilderijen in werkelijkheid gezien zijn (zoals bij de catalogusafbeeldingen), of dat de kleur onduidelijk of in het geheel niet aangegeven is.

Er werden de volgende kleuren onderscheiden: wit, grijs, zwart, bruin, beige of bont. Soms alleen licht of donker.

In de totaalstaat werden wit, grijs en licht samen genomen, evenals donker, bruin en beige.

Alles waar meer dan één kleur aan te onderscheiden viel, werd bont genoemd.

5 Manen Er werd op de aanwezigheid van manen gelet, doch dit was zó moeilijk te onderscheiden, dat ik dit kenmerk na verloop van tijd niet meer bekeken heb.

6 Pruik

7 Sik

8 Horrens

De verschillende typen werden aangeduid met een Romeins cijfer.

I		Steil met ongebulde punten, als bij een gems.
II		Recht naar achteren, lang.
III		Naar achteren met draai, als bij skandinavische bok.
IV		Kort, recht.
V		Allelei vreemde vormen, soms dubbele horrens.
VI		Steil gekrond, als bij ram.

Tabel 1: Prenten

x De met dit teken gemerkte nummers werden niet meegerekend

nr.	kl.	lengte	kleur	pr.	sik	horens	tijd	opmerkingen
1 ^x								steenbok
2 ^x								"
3 ^x								"
4	♂	-	lang	d.bruin	+	+	II	voor 1600
5	♀	-	lang	bruin	-	+	IV	
6	♂♂	+	lang	-	+	+	III	16 ^e eeuw
7 ^x	♂	?	kort	-	?	+	III	slechte reproductie
	♀	?	kort	-	-	+	IV	
8	♀	-	kort	-	-	+	IV	17 ^e eeuw
	♀	-	kort	-	-	+	-	
9	♀	-	?	-	-	+	III	alleen kop
10	♀	-	lang	-	-	+	III	alleen kop, krijttek.
11	♀	-	half	-	+	?	IV	
12	♂♀	-	lang	-	-	+	IV	
13	♂	-	lang	-	+	+	III	
14	♂	-	lang	-	+	+	V	
15	♀	-	kort	-	-	+	IV	
	♀	-	kort	-	-	?	IV	
16	♀	-	half	-	+	+	IV	
	♀	-	half	-	?	+	III	
17	♀	-	lang	-	+	+	IV	
	♀	-	lang	-	+	+	III	
18	♀	-	kort	-	-	+	IV	
	♀	-	half	-	+	+	III	
19	♀	-	kort	-	-	+	IV	
20	♀	-	lang	-	+	+	III	
21	♀	-	lang	-	+	+	III	
22	♀	-	?	-	+	?	III	
23	♀	-	?	-	+	+	IV	
24	♀	-	lang	-	-	+	V	
25	♀	-	lang	-	?	+	IV	
	♀	-	lang	-	?	+	III	

nr.	♀/♂	kl.	vecht		pr.	wit	horrens	tijd	opmerkingen
			langste	kleur					
26 ^x	♂	-	lang	-	+	+	III		onbeholpen
27	♀	-	lang	-	+	+	IV	18 ^e eeuw	
	♀	-	lang	-	+	+	III		
28	♂	-	lang	-	-	+	II		
29	♂	-	kort	wit	-	+	III		
	♂?	-	kort	bruin	-	+	III		
30	♂	+?	kort	bruin	+	+	III		
31 ^x	♂	-	lang	-	-	+	III		onbeholpen
32	♀	-	kort	-	-	+	-		
33 ^x	♂	-	lang	-	+	+	III		"
34 ^x	♂	-	lang	-	+	+	IV?		"
	♀	+?	kort	-	-	+	IV?		"
35	♀	-	kort	-	-	+	IV		
36 ^x	♀	+	kort	wit/zw.	-	+	-		Frans
37	♂	-	lang	-	+	+	III		
38	♀	-	kort	-	-	+	IV		
39 ^x	♀	-	kort	-	-	+	III?		Zeer onbeholpen
40 ^x	♂	-	lang	-	-	+	III	19 ^e eeuw	"
41 ^x	♂	-	lang	-	-	+	II		"
42 ^x	♂	-	lang	-	-	+	III?		"
43 ^x	♀?	-	kort	-	-	+	IV?		"
44 ^x	♂?	-	kort	-	-	+	IV		"
45 ^x	♀	+	kort	d. bruin	-	+	IV		Niet Nederlands
46 ^x	♀?	-	lang	-	-	+	?		onbeholpen
47 ^x	♂	-	lang	-	+	+	?		"
48	♂	-	lang	-	+	+	II		
49 ^x	♂	-	lang	-	+	+			Zeer onbeholpen
50 ^x	♂	-	kort	-	-	+	II		"
51 ^x	♂	-	lang	-	+	+	III		"
52 ^x	♂	-	lang	-	-	+	II		"
53	♂	-	lang	-	+	+	II		
54 ^x	♂	-	lang	donker	-	+	III		Niet Nederlands
55	♂	-	lang	-	+	+	III		
56	♂	-	kort	-	+	+	III		trullende vecht
57 ^x	♀	-	kort	-	-	-	IV		onduidelijk
58 ^x	♂	-	lang	-	-	+	II		onbeholpen

nr.	9/8	vacht		nr.	silk	horens	tijd	opmerkingen
		kl.	kleur					
59 ^x	0	-	lang	-	+	II	19 ^c	onbeholpen
60 ^x	0	-	lang	-	+	IV?		"
61 ^x	0	-	kort	-	+	?		"
62 ^x	0	-	lang	-	+	II?		"
63 ^x	0	-	lang	-	+	?		"
64 ^x	0	?	?	?	+	?		"
65	0	-	lang	-	+	II		
66	0	-	lang	-	+	IV		
67	0	-	half	-	+	IV		
68	0	-	kort?	licht	-	+	IV	
	0	-	?	donker	-	+	III	
69	0	-	kort?	-	-	+	III	
70	0	-	lang	-	?	+	III	
	0	-	lang	-	-	+	IV	
71 ^x	0	-	-	-	+	IV		onduidelijk
72 ^x	0	-	kort	donker	-	+	IV	niet nederlands
	0	-	kort	donker	-	+	-	
73	0	-	half	licht	-	+	III	
	0	-	half	licht	-	+	-	
74	0	-	lang	-	-	?	III	
75 ^x	0	-	half	-	+	+	IV	onbeholpen
76 ^x	0	-	half	-	+	+	IV	"
77 lam	0	-	kort	wit/br.				
78	0	-	kort	-	-	+	IV	19 ^c -20 ^c
79 ^x	0	-	lang	-	-	+	IV	twijfelachtig
80	0	-	lang	-	-	+	III	
81 ^x	0	-	kort	-	-	+	IV	onbeholpen
82 ^x	0	-	kort	-	-	+	III?	"
83	0	-	kort	-	+	+	IV	
84	0	-	half	-	-	+	II?	
85	0	-	half	wit/sw.	?	+	III	
86	0	-	lang	wit	-	+	III	
	0	+?	lang	zwart	-	+	III	
lan	0	-	kort	wit/br.				
37	0	-	lang	wit/br.	+	+	II	
	0	-	kort	bruin	-	+	IV	

nr.	♀/♂	kl.	vacht		op.	rik	horrens	tijd	opmerkingen
			lengte	kleur					
88	♀	-	lang	wit	-	+	IV		
89 ^x	♀	+	lang	wit/don.	-	+	II		niet Nederlands
90	♀	-	kort	bruin	+	+	IV		
91 ^x	♀	-	lang	licht	-	+	V		Frans, 2 naar horrens
92	♀	-	kort	bruin	-	+	IV		
93	♀	-	kort	bont	-	+	IV		
94	♀	-	kort	-	-	+	-		
	♀	-	kort	-	-	+	II?		
95	♀	-	lang	wit/zw.	?	+	III		
96 ^x	♀	-	kort	bont	-	+	III		Frans
97	♀	-	kort	-	-	+	III		
98	♀	-	kort	-	-	+	III		
99 ^x	♀	-	half	bont	-	+	III		niet Nederlands
100 ^x	♀	-	kort	-	-	-	-		"
101 ^x	♀	-	lang	wit/zw.	-	+	IV	20 ^e	Skandinavisch, recent

Tabel 2: schilderijen

kunstenaar	♀/♂	kl.	vecht		pr.	sik	horens	tijd	opmerkingen
			lengte	kleur					
H. Bosch	♀	-	kort	wit	-	+	IV	eind 15e	
Henri met de Bles.	♂	?	lang	grijs	?	?	II	16e	
J. Hoefnagel ^x	♀♀	-	kort	{ donker ? licht +	+	+	IV IV		zeer onduidelijk
J. de Momper									niet Nederlands
J. Wtewaal ^x	??	-	half	br/ beige +	-		IV		
B	♂	-	kort	br/ donker?	+		IV		
J. Breughel I									wsch. niet nederlands
Rubens	}	♀	-	kort	grijs, wit	-	-	IV	
Breughel									
R. Saverij A	♂	-	lang	grijs	+	+	III		
	♀	-	kort	grijs	-	+	IV		
	♀	-		beige	-	+	IV		
	♀	-		beige	-	+	IV		
B	♀	-	kort	wit	-	+	IV		
C	♀	-	kort	{ licht zwart	+	+	III		
	♀	-	kort	licht	-	+	IV		
D	♂	-	lang	-	+	+	III		
	♀	+?	kort	-	-	+	IV		
E	♂	-	lang	{ grijs wit	+	+	III		
	♀	-	?	beige	-	+	IV		
F ^x	♂	-	lang	?	-	?	III		onduidelijk
G	♀♀	+?	kort	donker	-	+	IV		
H	♂	-	lang	licht	+	+	III		
	♀	-	kort	wi/zw.	-	+	IV		
Monogrammist									Onduidelijk
G. C. d' Honde- coeter	A ♀	-	kort	beige	-	+	III		
	B ♀♀	-	lang	?	-	+	IV		
	C ^x ?	-	lang	{ wit zwart	+	+	V		uitheems
Frans Hals	♂	-	lang	{ bruin wit	+	+	IV		
Mozes v.									
Wyttenbroeck ^x	♂	-	lang	wit	-	+	V		onduidelijk
G. v. Honthorst	♂	-	lang	{ zwart wit	-	+	IV		
H. C. Houaert	♂	-	lang	wit	+	+	II	17e	

kustenaar	♀♂	vl.	lengte	kleur	vr.	sik	horrens	tijd	opmerkingen
J. Jordaens	A ♀	-	kort	wit	-	-	IV	17e	
	♀	-	kort	{bruin grijs	-	-	IV		
	♀	-	kort	bruin	-	-	?		
	B ♀	-	kort	{bruin wit	-	+	IV		
	C ♀	-	kort	bruin	-	+	IV		
C. Saftleven	A ♂	-	lang	grijs	+	+	III		
	B ♂	-	half	{wit grijs	+	+	III		
	♀	-	kort	{zwart beige	-	+	IV		
G. Donck	♀	-	kort	wit	-	+	IV		
J. Saenredam	♀	-	kort	-	-	?	IV		gravure
A. Bloemaert	^x ♀								italiaans?
W. de Heusch	A ^x								italiaans?
	B ^x								geen geit
	C ^x								wsch. niet Nederlands
J. v. d. Haagen	♂	-	half	{wit beige	-	+	II		
J. d'Artois	^x ♀								wsch. niet Nederl.
B. Zwaerdecroon	♂	-	kort	{wit bruin	-	+	IV		
A. J. Klomp	A ♂	-	lang	{wit zwart	+	+	III		
	B ♀	-	kort	{wit zwart bruin	-	+	IV		
J. Both	A ♂	-	kort	{wit beige	+	+	III		
	♀	-	kort	{wit beige	-	+	IV		
	B ♀	-	kort	donker	-	+	IV		
	C ♀♀	-	-	licht	-	+	IV		
N. Berchem	A ♀	-	kort	wit	-	+	IV		
	B ^x ♀	-	kort	donker	-	+	?		onduidelijk
	C ♀	-	kort	?	-	+	IV		krijttekening
	D ♀	-	kort	wit	-	+	IV		
	E ♂	-	lang	bruin	+	+	IV		
	F ♀	-	lang	wit	+	+	IV		
	♀	-	lang	{wit bruin	+	+	IV		
	G ♀	-	kort	{bruin wit	?	+	IV		
	H ♀	-	kort	bruin	-	+	IV		
	I ♀	-	kort	{donker wit	-	+	IV		
	J ♂	-	kort	zwart	+	+	III		
	♀	-	kort	{bruin wit	-	+	IV		
A. G. ...	A ♂	-	lang	{donker wit	+	+	IV		
	♀	-	kort	donker	-	+	IV		

kunstenaar	♀/♂	kl.	lengte	kleur	pr.	sik	horens	tijd	opmerkingen
	B ♀	-	half	{ wit bruin	-	+	IV		
	C ♀	-	kort	?	?	?	IV		silhouet
J.G.Cuyp	♂	-	half	{ wit donker	+	+	IV		
C.de Bie ^x	♀♀	-	kort	beige	-	+	IV		Nederlands?
J.B.Weenix A	♂	-	lang	{ bruin zwart	+	+	III		
	B ♂	-	lang	{ wit zwart	+	+	IV		
G.v.d.Eeck-									
hout	♂	-	lang	{ bruin zwart	+	+	IV		
W.Osgebeek	♂	-	?	bont	+	+	IV		
	♀	-	kort	bont	-	+	-		blaar+ rugstreep
A.Pijnacker	♀	-	kort	bont	-	+	IV		
L.Doomer A	♂	-	half	bont	+	+	III		
	B ♂	-	lang	wit	+	+	III		
K.Dujardin ^x	♀	+	kort	wit	-	+	-		niet Nederlands
J.A.Rotius	♀	-	kort	donker	-	-	IV		met bles
P.Potter	♀	-	kort	{ wit beige	-	+	IV		+wit lam
A.v.d.VeldeA	♀	-	kort	donker	-	+	IV		
	lam			beige					met rugstreep
	lam			{ zwart bruin					
	B ^x								krijt en penseel
J.v.Goyen ^x	♀	-	kort	?	-	+	IV		onduidelijk,+ lam
J.F.Soolmaker	♀	-	kort	{ bruin donker licht	+	+	IV		
	♂	-	kort	licht	+	+	I?		
W.Romeyn A	♂	-	kort	?	+	+	III		penseel + o.i.inkt
	B ♀	+?	kort	{ wit bruin	-	+	IV		
	C ♀♀	-	kort	donker	-	+	IV		
	D ♀♀♀	-	kort	donker	-	+	IV		+ lam
P.v.d.Leeuw ^x	♀ ²	-	kort	?	?	+	IV		onduidelijk
H.v.Lin ^x									onduidelijk
M.Carrée	♂	-	half	bont	+	+	III		
D.DalensII ^x	?	-	half	?	?	+	III		pen + penseel, ond.
J.M.Roos	♀	-	half	{ wit bruin	-	+	III		
	lam			donker					
	lam			wit					horenknobbeltjes
H.Haes	♂	-	kort	bont	+	+	IV		

kunstenaar	♀/♂	vl.	lengte	kleur	pr.	sik	horens	tijd	opmerkingen
Holl.School ^x				bont		+	IV		onduidelijk
Vl.School ^x				licht			IV		onduidelijk
Is.de Houcheron	♀		kort	?	-	-	IV	18e	
Th.Michau	♀	-	kort	bont	?	+	IV		
J.v.Goel	A ♀♀	-	kort	{wit zwart	-	-	IV		
	B ♀	-	kort	bont	-	-	IV		
	♂	-	kort	bont	-	+	III		
	C ♀	-	kort	bont	-	+	IV		+ drinkend lam
	♂	-	kort	bont	?	+	III		
J.L.	♂	-	half	bont	+	+	II		
F.v.Mieris	♀	-	half	licht	-	+	IV		
J.Cats	♀	-	kort	wit	-	+	IV		aquarel
J.v.Strij	A ♀	-	kort	?	-	+	IV		silhouet
	B ♀	-	kort	beige	-	+	IV		
B.P.Omme- ganck	A ♂	-	lang	bont	+	+	II	19e	
	B ^x ♀								onduidelijk
G.Smak	♀	-	kort	beige	-	+	IV		+donker lam
	♀	-	kort	bruin	-	+	IV		
J.v.Raven- zwaay	A ♀	-	kort	bont	-	+	IV		+ 2 bonte lammeren
	B ♀	?	kort	bont	-	+	IV		+bont lam, van achter
J.C.Martens v.Sevenhoven	?	-	kort	{bruin beige	?	+	II		aquarel
P.G.v.Os	♀	?	kort	beige	?	?	IV		v.achteren, rugstreep
F.Verboeck- hoven	A ♀	-	kort	bont	-	+	IV		
	B ♀	-	kort	beige	-	?	IV		
	C ^{enke} ♀♀	-	kort	{wit bruin	-	+	IV		
A.H.Winter	♂	-	lang	wit	+	+	III		2 lammeren {wit+blaar donker + bles
J.Pelgrom	♀	-	kort	bont	-	+	IV		
W.Verschuur	♀	-	kort	bont	-	+	IV		
J.Weissenbruch ^x									wit lam, org klein
J.H.v.Borselen	♀♀	-	kort	{wit beige	-	+	IV		
	♂	-	half	{wit zwart	+	+	III		
J.B.Ton	A ♂	-	half	{wit zwart	-	+	IV		
	B ♀	-	half	donker	-	+	IV		

kunstenaar	g/b	cl.	vacht		nr.	sik	horens	tijd	opmerkingen
			lengte	kleur					
A.C.Bilders	4x♀	-	kort	1x wit 3x bont	-	+	VI IV		
W.Verschuur	♀♀	-	kort	bont	-	+	IV		
C.J.B. Corot ^x	♀	-	kort	wit	-	+	IV		Nederlands?
W.B.Tholen ^x	♀♀?	?	kort	{ bont donker	?	?	?	20e	onduidelijk
M.Maris ^x	♀	-	kort	wit	-	+	-		Engels?
	lam		kort	wit					
P.Mondriaan ^x	?	-	kort	wit	?	?	-		
H.v.Meegeren ^x	♀	?	kort	wit	-	-	-		

Tabel 3: Totaallijst prenten

kenmerk	♂♂ aantal 43	♀♀ aantal 33
klokjes	2	0
langharig	31	15
kortharig	8	16
wit	3	3
zwart	2	0
bruin	3	4
bont	4	2
pruik	19	7
sik	41	31
ongehorend	0	1
horens type II	8	4
III	31	0
IV	2	28
V	2	0

Tabel 4: Totaallijst schilderijen

kenmerk	♂♂ aantal 37	♀♀ aantal 90
klokjes	0	0
langharig	26	6
kortharig	10	81
wit of grijs	11	17
zwart	1	0
bruin, beige of donker	2	26
bont	21	38
pruik	29	3
sik	37	77
ongehorend	0	2
horens type I	2	0
II	4	0
III	20	2
IV	10	34
VI	1	1

* alleen positief reconstateerde gevallen worden geteld.

Bespreking van de resultaten

In totaal werden er op de prenten 43 bokken en 33 geiten geteld, dit was bij de schilderijen 37 en 90.

Een vergelijking tussen de eeuwen onderling had vrij weinig zin, omdat de aantallen, behalve die van de 17 e eeuw, erg klein waren. Zo op het oog leken er geen verschillen aanwezig te zijn.

Opvallende kenmerken zowel bij de prenten als bij de schilderijen zijn :

- 1) Er komen practisch geen klokjes voor.
- 2) Bij de bokken is het merendeel langharig. Ook bij de geiten komt dit kenmerk veel voor.
- 3) Allerlei kleuren en combinaties daarvan komen voor. Effen zwart is zeldzaam. De kleur bruin wordt voornamelijk bij de geiten aangetroffen.
- 4) Een pruik kwam bij veel bokken voor, bij de geiten echter soms ook.
- 5) Bijna alle dieren hebben een sik.
- 6) Slechts enkele geiten waren ongehoord. Alle bokken droegen horens.

Bij de bokken meestal type III, iets minder frequent type II en IV.
Bij de geiten voornamelijk type IV.

Bij vergelijken van de prenten met de schilderijen valt het vooral op dat op de prenten veel meer bokken in verhouding met geiten voorkomen dan op de schilderijen. Een verklaring daarvoor zou misschien kunnen zijn, dat de dieren op de schilderijen veelal deel uitmaakten van een veestapel, waarin uiteraard veel geiten vertegenwoordigd waren, terwijl op de prenten vaak een individueel dier werd afgebeeld.

Bij de prenten ziet men ook, dat horentype II veel meer voorkomt dan op de schilderijen. Een verklaring hiervoor zou ik niet kunnen geven.

Uit deze resultaten blijkt, dat er allerlei typen geiten voorkwamen.

Een duidelijke soort werd niet gevonden.

Discussie

Tijdens het onderzoek deden zich een aantal problemen voor.

Vaak was het niet mogelijk een bepaald kenmerk met absolute zekerheid vast te stellen. Een zekere onnauwkeurigheid is hiervan het gevolg. Als oorzaken hiervoor spelen een aantal factoren een rol:

A Vaak werd het dier niet als hoofdonderwerp van een schilderij uitgebeeld door de kunstenaar, maar als "stoffering" gebruikt voor een landschap of taferel. Daardoor werd ons onderwerp vaak klein of onduidelijk. In een aantal onduidelijke gevallen, werden de gegevens niet meegerekend.

B In sommige gevallen was de reproductie niet van al te beste kwaliteit.

C Niet altijd was het gehele dier zichtbaar.

D Vooral bij de prenten kwam het voor dat de dieren zeer onbeholpen waren weergegeven. Soms wist men alleen dat men met een geit te maken had, omdat het erbij stond. Waarschijnlijk werden kopieën van kopieën gemaakt, waardoor de kwaliteit sterk achteruit ging. In zeer veel gevallen werden de gegevens niet meegerekend.

Komen onze resultaten overeen met wat men al wist over dit onderwerp?

Wesselson^X:

"De geiten waren van het type landgeit, zoals ze in geheel Europa werden gehouden, zeer variabel in kleur en type. Allerhande kleuren trof men aan, meest bont, grijs, blauw, zwart en wit. De dieren met kleur waren ver in de meerderheid. Hoewel er ook wel witte exemplaren voorkwamen, was dit aantal gering.

Ook waren de meeste geiten in die tijd gehoord, omdat men in de gedachte leefde dat gehoorde geiten sterker waren dan ongehoorde."

Onze bevindingen komen hiermee inderdaad overeen. De geiten waren zeer gevarieerd. Allerhande kleuren, waaronder ook bruin. Deze kleur noemt Wesselson niet. Een blauwe kleur heb ik niet gevonden. In verhouding met het totale aantal is wit en grijs goed vertegenwoordigd. Ook wat betreft de horens konden we het met Wesselson eens zijn.

Is het mogelijk om met behulp van de beeldende kunst het tijdstip van invoeren van Saanen- en Toggenburger geiten vast te stellen? Wesselson^{XII}:

"In de jaren 1900 tot 1914 zijn meerdere malen bokken en geiten van het Saanenras uit Zwitserland en uit Rijn-Hessen in Nederland

^X blz. 12 e.v. ^{XX} blz. 14 e.v.

ingevoerd. Na 1914 hield deze import op en kon door selectie en teeltkouse in eigen land de geitenstapel op een hoger peil gebracht worden."

- x "Ongeveer terzelfder tijd dat de import van de Saanengeit plaats vond ging men ook in Drente een geitenras importeren. Naast de Saanengeit was er in Zwitserland nog een ras, iets kleiner dan de Saanengeit en ook van een andere kleur. Dit was het Toggenburger ras."

Het zou aardig zijn als we deze ontwikkeling ook in de schilderkunst hadden kunnen volgen. Het lijkt me dat de weinige afbeeldingen van geiten die we van na 1900 verzameld hebben inderdaad Saanengeiten te zien geven. Zekerheid is moeilijk te geven, omdat er in die tijd vaak minder natuurgetrouw werd geschilderd dan voor die tijd.

Er is nog een punt dat overweging verdient. Werden alle afgebeelde dieren wel geschilderd naar een Nederlands voorbeeld? Veel schilders in de 17e eeuw behoorden tot de z.g. italianisanten. Het zou het eenvoudigste zijn om alle schilders die een reis naar Italië hebben gemaakt voor het onderzoek uit te schakelen. Maar een reis naar Italië hoorde in die tijd tot de opvoeding van de kunstenaar en er zouden weinig of geen schilderijen overgebleven zijn.

Waarschijnlijk werd de stoffering in de landschappen naar levend voorbeeld geschilderd. Men mag dus aannemen dat de in Nederland geschilderde taferelen nederlandse geiten te zien geven. In twijfelgevallen werden de gegevens niet meegerekend.

Samenvatting

De bedoeling van dit onderzoek was een beeld te krijgen van het type geit dat in Nederland voorkwam voor 1900. Daartoe werden schilderijen en prenten, waarop deze dieren voorkwamen aan een onderzoek onderworpen.

Het bleek dat er allerlei typen geiten voorkwamen. De kleuren waren wit, grijs, zwart, beige, bruin en bont. De vacht lengte varieerde ook. Zowel bokken als geiten droegen voor het merendeel horens. De meeste dieren hadden ook een sik en een pruik, doch geen klokjes.

Literatuuropgave

Wesselon, J.W.

1970

Geiten, de nederlandse geitenfokkerij in al haar facetten.

uitg. Hovens Gréve, Steenwijk

Whitehead, G.K.

1972

The Wild Goats of Great Britain and Ireland.

uitg. David & Charles, Newton Abbot